

De Heraut

voor de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE, Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam.
Inzendingen, die later dan Dinsdagmiddag 's middags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 7 Maart 1915. N°. 1937.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f —.10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz.
Advertentie: van 1 tot 8 regels f 1.20, voor elke regel meer f —.20.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven f —.12 per regel.

Van de Voleinding

CLXII.

VIJFDE REEKS.

XXIV.

Maar zij hadden allenlijk gehoord dat men zelde: Degene, die ons eertijds vervolgde, verkondigt nu het geloof, hetwelk hij eertijds verwoestte.
Galaten 1 : 23.

Paulus was er zich bewust van, dat hij reeds in zijn ontvangenis en geboorte uit Gods bestel en door Gods almogende werking, juist zulk een natuur en aard, zulk een geest en zulk een lichamelijke gestalte had ontvangen, als eisch waren voor zijn geheel eenige roeping. Gelijktich de psalmist van ouds zong: »Gij zijt het immers die mij uit den buik hebt uitgegogen» (XXII : 10), zoo betuigde ook Paulus, dat God hem voor zijn levenstaak »van zijner moeders lijf af had afgesonderd» (Gal. 1 : 15). Hiermede was niet gezegd, dat Paulus uitwendige verschijning zoo indrukwekkend was. Toen de apostel te Lystra door het stadsvolk werd toegeluid, en ze hem en zijn medgezels als goden verheerlijken wilden, hield het volk niet hem, maar Barnabas voor Jupiter, en zag in hem slechts Barnabas dienaar of Mercurius. Zelf voelde Paulus dan ook, dat hij zijn rijken geest droeg »in een aarden vat» (2 Cor. IV : 7). Dit niet sterke lichaam was bovendien door zijn rusteloos leven, door de ontberingen waaraan hij blootgesteld was, en door de mishandelingen die hij onderging, niet weinig verzwakt. Hij schreef met het oog hierop in Gal. VI : 17: »Voorts, niemand doe mij moeite aan, want ik draag de littekenen van den Heere Jezus in mijn lichaam». Zelfs schijnt hij op zeer ernstige wijze in zijn gezondheid aangetast te zijn geweest. Althans naar Corinthe schreef hij (II, 12 : 7): »Opdat ik mij door de uitemenendheid der openbaringen niet zou verheffen, zoo is mij gegeven een scherpe doorn in het vleesch, namelijk een engel des satans, dat hij mij met vuisten sloeg, opdat ik mij niet zou verheffen». Hij had geboden, of hij hiervan verlost mocht worden, maar het antwoord op die smeeking was, dat de Heere tot hem gezegd had: »Mijne genade is u genoeg, want mijne kracht wordt in zwakte volbracht». En Paulus terugslag hierop was: »Zoo zal ik dan veel liever roemen in mijne zwakheden, opdat de kracht van Christus in mij wone». Zelfs wordt ons, wat nog meer bevreemdt, in 2 Cor. X : 10 bericht, dat het Corinthisch publiek gezegd had: »Paulus brieven zijn wel gewichtig en krachtig, maar de tegenwoordigheid des lichaams is zwak en de rede onbeduidend». Apollos won 't zoo verre van hem (2 Cor. X : 10). Zoo bijna de verhouding als tusschen Mozes en Aaron. Vooral Barnabas was dan ook meer dan een helper; de meer op den voorgrond tredende persoonlijkheid. Barnabas was in de eerste tijden van Paulus optreden, zoo men wil, de leider bij het volk. Hieruit verklaart het zich dan ook, dat niet bij de overige apostelen, maar schier eeniglijk bij Paulus telkens de namen vermeld staan van de personen, die hem begeleidden. Zelfs ontvangt men den indruk, dat Lukas' met hem mede gaan op de groote reis naar Europa, niet toevallig was, maar nauw zelsamenhang met Paulus' lichaamslijden. Lukas was arts van beroep. Ongebroken gezondheid blijkt maar al te vaak niet wel verenigbaar met een hooge geestelijke roeping. Kracht kan daartoe noodig zijn, maar te gave gezondheid schijnt de verleiding tot zelfverheffing met zich te brengen; een kwaad dat dan tegengegaan wordt door krankheid en lijden. Lijden van het lichaam tempt de te hooge ligging van den geest. Psalm na psalm zegt ons, hoe bitter David lichamenlijk geleden heeft. Van Calvijn kwam gelijktich bericht tot ons. En waar van alle apostelen Paulus de eenige is, die gedurig over zijn lichaamslijden klagen moet, is het te opmerkelijker, dat van alle apostelen Paulus geestelijk de machtigste was. Of zijn niet-huizen hiernede samenhang, dan wel geweld was met het oog op zijn apostolische levenstaak, valt niet uit te maken, maar wel volgt hieruit, dat Paulus door zijn lichaamslijden te zwaarder gedrukt moet zijn geweest, waar alle huiselijke levensvreugd hem onthouden was. Iets wat hem te meer moet beklemd hebben, waar ook in zijn geest gedurig de felste strijd losbrak, gelijktich in Rom. VII ons hiervan de snijfendste beelden brengt. Hij had 't zoo zelf in eigen persoon gevoeld, hoe hij »vleeschelijk verkocht was onder de zonde».

Ook dit nu stond in rechtstreeksch ver-

band met zijn levenstaak. Een stiller karakter, minder door machtig begeeren doorploegd, en een matter natuur, minder aan hartstocht blootgesteld, zou niet in eigen persoon zoo bange gewaarwording kunnen gehad hebben van den strijd tusschen Gods heiligen wil en ons zondig aanzijn. De man in wiens eigen existentie en levensbesef de groote worsteling tusschen wet en genade ten einde toe moest worden doorgezet, moest er van zijn geboorte af op zijn aangelegd, om die worsteling recht diep te ondergaan. Vandaar dat Paulus zelf tot steeds klaarder inzicht kwam, hoe zijn aanleg en lichaamsgestalte, zijn hartstocht en zijn vurig gestel, met alle verzoeking en lijden dat hieruit volgde, hem niet bij toeval was aangekomen, maar krachtens Gods hoog bestel zoo in hem moest gevonden worden, om hem tot een vat der eere van Christus te maken, en hem de diepte van het heilsmysterie tot op den bodem te doen doorgronden. Zoo moet 't dan ook verstaan, dat de apostel zoo gedurig van zichzelf spreekt. Dat is geen gemis aan nederigheid en ootmoed, maar een steeds sterker in hem opringende overtuiging, dat heel zijn natuur en zijn levenservaring een der van God hem geboden middelen was, om in de tegenstelling tusschen wet en genade tot in haar eerste kiem door te dringen, en zoo in zijn woord en schrift op de verzoeking die het Kruis van Golgotha aanbracht, het volle en juiste licht te doen vallen. Iets waarop te ernstiger gewezen moet worden, opdat de Kerk van Christus in den Heidenapostel zelve verstaan mocht, hoe 't zalig-zijn zeer zeker ook aan haar en hielder inzicht in de beleiden waarheid, en aan de waarachtigheid der beleiden leer hangt, maar hoe toch de eisch dat de genade niet slechts beleiden, maar tegelijk beleiden zal worden, in geen persoon der Heilige Schrift zich sterker uitsprekt, dan juist in Paulus.

Geheel 'tzelfde komt uit in zijn omslaan van vijand in apostel van Jezus. Paulus is niet van overtuiging veranderd door eenige aanprijzing van het Evangelie of door eenig betoog. Het is niet de prediking van het Evangelie, die hem heeft aangegegrepen. Te Damascus moge hij in veel door Ananias zijn ingeleid, maar toch kan niet gezegd, dat hij door menschen-toedoen van vijand apostel werd. Zelfs stond hij er op, telkens zoo sterk mogelijk uit te spreken, dat hij zijn Evangelie niet van eenig mensch, maar van Christus zelf ontvangen had. Hierop dient te meer gelet, omdat Paulus zelf door zijn prediking toentertijd, en sinds alle eeuwen daarna door zijn brieven, voor zoo menloos velen het licht deed opgaan. Nu nog zijn het altoos de brieven van Paulus' die bij overgang den geest beheerschen. In de Schriften van Johannes moge de bekeerde ziel genieten en zich verdiepen, maar de eerste aangrijping die uit den dood de ziel naar het leven begeleidt, komt toch veelal ons toe uit wat Paulus aan Christus Kerk achterliet. Petrus en Jacobus' geschriften, hoe veelzins belangrijk ook, komen hiernede niet in vergelijking. Het is schier altoos Paulus die de geesten leidt. Niet ten onrechte is zelfs meermalen betuigd, dat met name in de Reformatie de gotslag van Paulus' machting geest te herkennen was. Juist hiernede echter hangt 't rechtstreeks samen, dat niemand dan Paulus zijn kon, wat hem gegeven werd voor zoo ontelbare scharen van geloovigen te zijn. Zal een geest ons metterdaad bewerken, dan moet die geest machtiger zijn dan onze geest. Daar nu Paulus zulk een geest niet vond noch ontmoet heeft, was hij er zich zoo helder bewust van, dat hij niet aan eenig mensch, maar alleen aan Christus de kennis van wat zalig maakte, dankte, en het is uit diepgevoelden dank dat hij telkens hierop terug wijst, niet om zichzelf bovenmate te verheffen, maar om aan zijn Heere en Koning te hooger eere te geven. Wat Paulus omzette, was dan ook niet iets wat hij leerde, of wat hem aangeleerd werd, maar een wonder, geheel eenige gebeurtenis. Wat op den weg, niet ver van Damascus, plaats greep, was een daad van den Christus, die aan de rechterhand Gods was gezeten. Voór Jezus hemelvaart had deze daad niet kunnen plaats grijpen. De Christus moest eerst deze aarde verlaten hebben, en in den hemel zijn koninkrijken eezetel hebben ingenomen, om, op de wijze gelijktich geschied is, aan Paulus te kunnen verschijnen.

Dat we zeggen, aan Paulus, en niet op den Joodschen naam van Saul terug gaan, is, omdat men aan deze naamverwisseling veelal een betekenis hecht, die ze niet heeft. Toen eenmaal de Romein-

Grieksche beschaving zich ook over Azië, en ten deele ook over het Heilige land verspreid had, werd het een veel in zwang gekomen gewoonte, om ook een Romeinischen of Griekschen naam 'teij aan zijn Joodschen naam toe te voegen, 'tzij er voor in de plaats te nemen. Zin of betekenis lag daar niet in. Was het daarom te doen geweest, zoo zou de naam van Saul veel schooner en rijker geweest zijn dan die van Paulus. Saul toch betekent: De afgebedene; terwijl de naam van Paulus wijst op kleinheid in de gestalte of op de onbeduidendheid van den persoon. Had de apostel zelf zelf, na zijn roeping, dezen naam toegevoegd, zoo kon er de belijdenis in liggen van 't: »Ik niets, Christus alles», maar dit kan niet, nu het een bijnaam was, dien hij te Tarsen van meet af droeg. Zoals het een eeuw geleden ook ten onzent ge-woonte was, om liefst zijn naam te verfranschen, en van Henri in stee van Hendrik, van Jeanne in plaats van Jansje te spreken, zoo was ook toen het aannemen van een naam uit den naamkring van het ons beviende volk gewoonte geworden. Er is alzoo geen sprake van, dat hij Paulus werd krachtens zijn toebrenging. Alleen zoo men kunnen zeggen, dat hij als Heidenapostel een naam uit het Heidenland moest dragen, doch dan had die naam hem ook door Christus zelf in zijne toebrenging moeten gegeven zijn. Denk aan Petrus. Het is daarom dat we den Joodschen naam liefst geheel glijpen laten, en eeniglijk van Paulus gewagen. Omdat die bij ons kerkelijk publiek 't meest bekend is.

En wat nu de machting, indrukwekkende gebeurtenis, op den weg naar Damascus, zelve betreft, zoo is, uit het viervoudig bericht, dat ons hierin in Hand. IX, XXII en XXVI, door Lukas, en in Gal. I door Paulus zelf gegeven wordt, niet anders vast te stellen, dan dat de Christus aan Paulus in zichtbare gestalte verschenen is. Van een visioen is hier geen sprake. Wel bij Petrus, toen het laken met de onreine dieren voor zijn zielsoog verscheen, maar niet hier. Paulus, hij betuigt het zelf, heeft den Christus gezien. In I Cor. IX : 1 roept hij zelfs gezevierend uit: »Ben ik niet een apostel? Ben ik niet vrij? Heb ik niet Jezus Christus onzen Heere gezien?» In I Cor. XV somt hij de verschijningen van den Christus na zijn opstanding op, gelijktich die aan de elven en eens aan meer dan vijfhonderd broeders hadden plaats gegrepen, en daarop laat hij dan onmiddellijk, maar met bijzonderen nadruk, volgen: »En ten laatste van allen is hij ook van mij, als van een onzijdig geboren, gezien» (vs. 8). Dat Paulus Jezus niet aanstonds herkende, levert hiertegen geen bezwaar op. Vanzelf niet voor wie aanneemt, dat Paulus Jezus van te voren nooit gezien had, maar evenmin voor wie dat moeilijk gelooven kan, en alzoo onderstelt, dat Paulus Jezus te Jeruzalem wel voór zijn kruisdood ontmoet had. Uit het verhaal van Jezus' opstanding toch blijkt duidelijk, dat Jezus reeds op den eersten dag van zijn verrijzenis tot tweemaal toe niet herkend werd, zelfs niet door wie van nabij met hem vertrouwd was. Van Maria Magdalena verhaalt Johannes (XXI : 14) ons, dat ze, toen Jezus vlak voor haar stond, »niet wist dat het Jezus was». En evenzoo meldt het verhaal van de Emmausgangers, dat ze een geheel anderen man zagen, en dat ze hem niet herkenden. Al blijft men derhalve aannemen, dat Paulus Jezus wel gekend heeft, zoo ligt er toch niets onaannemelijks in, dat hij op den weg van Damascus vroeg: Wie zijt gij, Heere? Was Jezus reeds vlak na zijn opstanding zoo sterk in aanzien veranderd, dan moest de wijziging uiter-aard nog veel verder zijn voortgeschreden, toen hij, na zijn opvaren ten hemel, uit dien hemel aan Paulus verscheen.

De vraag hoe, en op wat wijs, deze verschijning van Jezus toeging, is niet tot in bijzonderheden voor beantwoording vatbaar. Er volgt uit het bericht dat tot ons kwam, niet dat Jezus, om aldus voor Paulus te kunnen verschijnen, uit den hemel op deze aarde nederdaalde. Alle voorstelling toch van dien aard verliest het onderscheid uit het oog tusschen onze eigen levensfeer hier op aarde, en de geheel andere levensfeer in de hemelen, waarin Jezus aan de rechterhand Gods is gezeten. Doch juist onze volstrekte onbekendheid met de wetten die in die hoogere levensfeer gelden en zoo ook met de overgangen uit die hoogere sfeer in onze lagere levensfeer, sluit voor ons de mogelijkheid uit, om ons dit verschijnen van den Christus in zichtbare gestalte te verklaren. Van feitelijke verschijningen uit die hemelsche sfeer in onze levensfeer verhaalt de Schrift van Oud en

Nieuw verbond gedurig, en eens komt de Parousie. In hoeverre de verschijning aan Johannes op Pathmos in een visioen plaats greep, komt later ter sprake, maar in elk geval draagt het verhaal van wat op Pathmos voorviel, een geheel ander karakter dan het bericht dat we in Hand. IX vinden. Hier is schijn noch schaduw van iets vreemds of visionairs. Paulus is niet alleen. Hij beweegt zich voort op den openbaren weg. En nu plotseling verschijnt hem een licht van den hemel. Juist zoals we steeds bij zoo wonderbare verschijningen van een wonderbaar licht lezen. Zoo was het aan het Braambosch voor Mozes, zoo was het bij den uittocht uit Egypte, zoo was het bij de inwijding van Salomo's tempel, zoo was het bij Jezus Doop, zoo was het op Tabor, en zoo was het op Pathmos. Als de hoogere levensfeer voor ons opengaat, straalt wie er getuige van is, op eenmaal een wonderbaar licht toe, een licht van een ander karakter dan 't licht van de zon, zoo zelfs, dat op den weg naar Damascus niet één soldaat die Paulus begeleidde, het ontwaarde. Paulus verschrikt van dit glanzend schijnsel zoo sterk, dat hij voorover neerslaat, en nu op eens een stem hoort, die tot hem zegt: »Saul, Saul, wat vervolgt gij mij?» Zoo rechtstraads mogelijk. Van persoon tot persoon. Niet, wat vervolgt ge de gemeente, of wat vervolgt ge de zaak van Jezus. Neen, 't staat in gij en mij geboekt. 't Is Jezus zelf, die Paulus rechtstreeks aanspreekt. Zelfs moet de stem als een gewone stem hebben geklonken. Niet als een stem veler wateren gelijktich op Pathmos. Veel-er zoo gewoon, kalm en rustig, dat niet allen die Paulus begeleidde, het vernamen. En nu staat ook Paulus zelf hier zoo rustig en bijna nuchter tegenover, dat hij, als hij een gewone ontmoeting vraagt: »Wie zijt gij, Heere?» En daarop nu volgt even pertinent, rustig en gewoon het antwoord: »Ik ben Jezus dien gij vervolgt». Gij vervolgt niet maar de geloovigen. Neen, in die geloovigen vervolgt ge mij. En nu voegt Jezus er dit kernachtig, beeldspreukig woord aan toe: »Het is u hard, de verzenen tegen de prikkelen te slaan!»

Dit beeldspreukig zeggen van Jezus toont aan, dat 't in Paulus zelfbewustzijn niet 't brengen van een stillen vrede was. De verzenen doelen op de hielen waar men mee gaat op den weg. Het ziet dus op den gang van Paulus, op den weg dien hij bewandelde, op den loop dien hij nam. En nu ontwaart hij op den weg gedurig hinder-nis, een ongeziene macht die hem tegen wil houden. Er is iets dat worstelt in heel zijn persoon. Toch zet hij door. Maar hoe-meer hij doorzet, hoe scherper de prikkels hem wonden. Daar zocht hij nu doorheen te werken, maar daarbij bepaalt nu juist de Christus hem. Het is alsof Jezus zeide: »Ik zie dien strijd in uw hart, en ge wilt er u over heen zetten, maar ge kunt niet. Hier ben ik zelf, en sta voor u, die Jezus, dien gij vervolgt». En door dit één zeggen van Jezus, in verband met geheel de aangrijpende verschijning, ontvangt nu in Paulus de Farizeer op eenmaal de knak, die hem geestelijk vernietigt. Het is uit met de dwepery van Paulus. Op eens buigt hij zich en bukt, en onderwerpt zich aan Jezus Majesteit. »Heere, zoo waagt hij te zeggen, Heere, wat wilt gij dat ik doen zal?» De eigen zin en eigen wil, de hartstochtelijke energie van zijn drijven en dwepen, het is al op 't eigen oogenblik gebroken. Zijn wil is weg, de wil van Jezus moet er voor in de plaats treden. Hij onderwerpt zich, en staat als het lammeke voor zijn Herder. En nu, op dat vragen: »Wat wilt ge, dat ik doen zal?» ontvangt Paulus geen oproeping tot boete en berouw. Niets ervan. Alleen maar de aanwijzing van den man in Damascus, die zijn raadsman zal wezen. »Sta op, en ga in de stad, en u zal aldaar gezegd worden wat ge doen zult». Daarop nu volgde een visioen. Immers tot Ananias sprak de Heere: »Paulus heeft in name Ananias, tot hem inkam en hem de handen opleide». De verschijning nam hiernede een einde. Het licht van den hemelschen glans verflauwde, taande en trok zich geheel terug, en toen Paulus weer tot zichzelf kwam, was hij blind. Schellen hadden zich als om zijn oogen geklemd, en zijn geleider voerde hem naar het huis van Judas, te Damascus. Ananias heeft hem toen in dit huis van Judas, naar den last dien hij ontvangen had, opgezocht. Van een lastgeving, om het Evangelie aan de Heidenen te prediken, was nog geen woord aan Paulus toegekomen. Jezus wilde, dat Paulus nu bediend, geholpen en terechtgewezen zou worden door diezelfde geloovigen van Damascus, die hij voor het Sanhedrin had willen slepen. De Farizeerstrots moest principieel in hem

gebroken worden. Ananias zou zijn leer-meester zijn.

Aan Ananias was, eer hij Paulus ontmoette, een geheel wonderbare openbaring gedaan. Het is Ananias die, nog eer dan Paulus zelf, de openbaring ontving, dat Paulus voor Christus »een uitverkoren vat» was, en dat diezelfde Paulus, die onder de Christenen als hun wredeste vervolger bekend stond, van Christus geroepen zou zijn, »om zijn naam te dragen onder de Heidenen, en de Koningen en de kinderen Israëls». Paulus is toen tot boete en verootmoediging gekomen. Het ging alles om in zijn hart en in zijn geestelijk zelfbewust-zijn. Ananias zei 't hem aan: »Saul, broeder, de Heere Jezus heeft mij gezonden, opdat gij weer ziende en met den Heiligen Geest vervuld zoudt worden». Als door een wonder herschonk Ananias hem 't gezicht. Er vielen als schellen van zijn oogen af. En toen hij alzo Ananias in het oog kon zien, en deernis en liefde hem verwarmde, was hij op eenmaal willens om zich over te geven. Hij werd gedoopt. Aan de hand geleid, was hij Damascus binnen getrokken. Drie dagen lang had hij niet gegeten en niet gedronken. Zoo verbaasd en bevende was hij. Maar nu keerde heilige vrede tot hem in. Zalige ruste trok over zijn ziel. Hij was een ander man, een ander mensch geworden. En diezelfde Paulus, die anders er in genoten zou hebben, om een geloofsheld als Ananias te steunen, voelt zich nu o, zoo klein, zoo verrijkt en gelukkig. Gamaliel wijkt uit hem, en hij zit aan de voeten van Ananias als leerend kindeke neder. Toch kwam toen reeds onmiddellijk de drang om het Evangelie te verkondigen in hem. Toen hij spijs genomen had, won hij weer in kracht. De behoefte om te getuigen, ontwaakte. En toen ging het naar de Synagoge, en in diezelfde Synagoge waar hij gehoopt had zijn eerste offers te zullen opsporen, staat hij nu van den Christus te verkondigen, dat wel waarlijk die Christus de Messias, de Zone Gods was. Zelfs mocht Paulus reeds bij dat eerste optreden in gelukkige vrucht op zijn getuigenis roemen. Er staat toch, dat hij meer en meer bekrachtigd werd, en de Joden die te Damascus woonden, overtuigde, ten bewijze dat Jezus wel waarlijk de Christus is.

Doch hierbij bleef het niet. De Christus heeft van uit den hemel zijn wonderbaar werk aan Paulus voortgezet. In Paulus roeping en toebrenging had een geheel eenige gebeurtenis plaats, en daarom heeft de Christus na het gebeurde op den weg naar Damascus allerminst zijn band van Paulus afgetrokken. Te Damascus bleef Paulus niet. Nadat zijn eerste getuigenis daar gegeven was, en gegeven in het Heidenen, maar aan Joden, in hun Synagoge, is Paulus niet te Damascus gebleven, maar ondernam hij een reis naar Arabië. Hij verhaalt hier zelf over (Gal. I : 10): »Ik ben niet terstond te rade gegaan met vleesch en bloed, en ben toen niet gegaan naar Jeruzalem, tot degenen, die voór mij apostelen waren; maar ik ging heen naar Arabië, en keerde daer daer wederom naar Damascus». Eerst drie jaren daarna is hij toen weder te Jeruzalem gekomen, is toen vijftien dagen bij Petrus gebleven, en zag met Petrus alleen Jacobus. Maar gelijktich uit Damascus was moeten vluchten, om aan het gevaar dat hem van de Joodsche wraakzucht dreigde, te ontkomen, zoo kon hij ook in Jeruzalem geen vaste plaats erlangen, zoodat hij, zijn missie nog niet aandruvende, zich naar zijn vaderstad Tarsen terugtrok. Hier schijnt hij meerdere jaren gebleven te zijn. Toch had inmiddels de Christus zich nogmaals aan hem betuigd. Het was geschied toen hij te Jeruzalem in den tempel was en bad. Toen toch viel, in een vertrekking van zinnen, d.i. visionair, hem een geheel bijzondere openbaring van Jezus ten deel, die hem toeriep: »Spoed u, en ga in der haast uit Jeruzalem, want zij zullen uw getuigenis van mij niet aannemen». Een openbaring, waarop straks in hetzelfde gezicht de lastgeving volgde: »Ga heen, want ik zal u tot de heidenen zenden» (Hand. XXII : 21). Toch schijnt Paulus nog steeds gearzeld te hebben. Gelijktich in Arabië zocht te rijpen in geestelijk doordacht en kennis, zoo strekte ook zijn verblijf te Tarsen, om hem op zijn grootsche taak voor te bereiden. Ook zoo echter ging hij tot het aanvaarden van die taak niet uit eigen beweging over. Het was Barnabas die uit Antiochië tot hem kwam. En zoo is hij toen naar Antiochië mee opgegaan, en heeft daar eerst zijn taak om Heidenapostel te worden, ten volle durven aanvaarden. Meer dan tien jaren lagen tusschen zijn eerste terugkomst te Jeruzalem en zijn tweede verblijf aldaar in. In die

jaren waren hem voortdurend openbaringen ten deel gevallen. Niet Petrus, niet Jacobus, die Christus zelf is op wonderbare wijze zijn leermeester geweest. En zoo kwam toen eindelijk het oogenblik, waarop te Jeruzalem het accoord met Petrus en Johannes kon worden aangegaan (Jacobus was inmiddels onthoofd), zoo schreef Paulus, dat hij zelf tot de Heidenen zoude gaan, en zij tot de besnijdenis (Gal. II : 9).

Dr. A. K.

„Heet adderbergst“.

Zij schepen hunne tong, als ene slang, heet adderbergst is onder hunne lippen. Sela. Psalm 140 : 4.

Denk u een glas met kristalhelder water. Doch nu wordt aan dit glas geschud, en op eens is alles troebel geworden, omdat er op den bodem van dat glas een donker beringsel lag. Zoo is uw hart. En zoo is het hart der volken. In het gewone leven alles liet dat uit uw hart opkomt, en niet minder op vrede doelend is het hart der volken. Maar komt er, gelijk nu, een schudding, een beroering in heel het volkerensamenstel, dan is 't op eenmaal met die vrede-ademende atmosfeer uit, dan wordt ook in het volkerenleven alles troebel, en komt ook uit het hart der volken naar boven, wat de Psalmist zoo kras en scherp niet alleen als adderbergst, maar als heet adderbergst verfoet.

Neem de moeite, al was het slechts om één tiende saam te lezen van wat in het halfjaar dat 't laatste verloop, in de Pers der oorlogvoerende landen, in hun parlementen, en op volksamenkomsten uit de pen en over de lippen kwam, en ge heeft bij de bitterheden die over en weer over de tong gingen. Het liep uit op een elander verfoeten en vervloeken. En het bitterste woord was meer dan nog eens niet bitter genoeg, om zijn haat en weerzin te luchten. Zoo ging het van natie tegen natie, zoo ging het tegen Vorsten en Staatslieden. Zelf heilig, nam men bij het volk, waar men als vijand tegenover stond, niet anders waar dan bedrog en schelmerij, leugen en verzinning, achterdocht en wantrouwen, en het scheen lucht aan de eigen stemming te geven, als men deze venijnige en scherpe stemming van zijn eigen hart niet enkel in smijdende, niets ontziende woorden bloot gaf, maar bovendien nog zijn antipathie in grievend spotbeeld en hoond afbeeldsel voor het publiek had opgehangen.

Men geloof bijna zijn eigen oogen niet. Niet meer dan enkele maanden liggen achter ons, toen diezelfde personen, diezelfde staatslieden en redenaars, diezelfde schrijvers en leiders, zoo vlak andersom, met de vriendelijkste betuigingen van vredelevendheid in elander tegemoet traden. Toen alles *couleur de rose*, zoals de Fransen zeggen, d.i. alles zachtgetint als de tint der rozen, en nu al wat toen lief heette en aantrok, boos, bitter en brutaal van den één tot den ander geworden. Applaus voor wie het giftigste woord wist te vlijmen. Wat giftig wordt, wordt als raket zet door heel de natie toegejuicht. Wie het kan zoals de demon het niet feller en giftiger zou kunnen, heeft de held van den dag. Zoo juist wat de Psalmist bedoelde toen hij klagend zong van die allen, die kwaad in hun hart bedenken, en alle dagen samenkomen om te oorlogen. Ja die zoo hun tong scherpden, dat ze slangen gelijken, en heet adderbergst onder hun lippen verbergen. Gif dat aansteekt, en ook de wederpartij even giftig doet uitvallen.

En waarom anders is het nu alsoo onder de volken, dan omdat het evenzo en niet anders is in ieders eigen hart?

Ook in ons gezinsleven, in ons verkeer, in onzen omgang uit zich gemeenlijk een vredelevende stemming. Er heerscht liefheid en vriendelijkheid in den omgang, en het water in het glas blijft helder en doorzichtig. Toch sluit dit niet uit, dat onze Catechismus u zeer ernstig de waarheid zegt, door u voor te houden, dat ge nochtans van nature geneigd zijt, om God en uw naaste te haten, ja, dat, al zijt ge wedergeboren en bekeerd, toch niet anders dan een klein beginnel van hogere gehoorzaamheid u in toom houdt, en dat, breekt 't in u persoonlijk leven los, zoodat ge u gekrenkt, beledigd, gegriefd of in uw belangen benadeeld voelt, op eens die vrede ook in u verstoort, dat water uwer ziel geheel troebel kan worden, en zelfs, zoals David 't betuigt, heet adderbergst achter onze lippen kan aanzwellen.

Uw gewone vredelevendheid en zachtheid van stemming was daarom nog geen verzuining. Dat lieve en zachte hebt ge gemeend. En dat bleef dan ook den toon bij u aangeven, doch alleen zoolang het boze bezinsel in uw hart niet naar boven kwam en 't giftige in u ten onder bleef gehouden.

Maar zoo niet gaat ook in het gewone leven het slot er af, dat de boze man in u opkruip, of de deur open staat, en de straat oploopt, of het schijnt wel een demon te zijn die in u gehuisd heeft, zoo nietssparend en bitter als dan de één den ander pleegt te grieven, te wonden en in de ziel te snijden. Dat alles komt daarom niet voor de rechtbank. De overheid moet u daarin wel vrij spel laten. Maar een hooger Rechter beluistert elk woord, niet elke vonk van bitterheid die uit uw oog spatte. En Jezus drukt 't u met verduidelijkend ernst op 't hart, dat ge voor den hooger Rechter eens rekenschap zult hebben af te leggen van elk zondig woord dat ge den een tegen den ander gesproken hebt.

Dat bindt dan bij Gods kinderen wel ten deele het kwaad in, maar bant 't zelfs ook bij hen volstrekt nog niet geheel uit. En komt ge in den breeden wereldkring, dan vindt ge twee groepen ingeschoven. De één een ruwe groep, die scheldt, en als dit niet helpt, er op slaat, maar dan ook een andere, die de handen thuis houdt en met fluwel omwoelt en te veel fatsoen heeft om te schelden, maar die met veel fijner stift u nog veel geniepigder en giftiger schimpt en in de ziel vlijmt.

En het eind is, dat 't blijft als in Davids dagen: Heet adderbergst uit duivelse boosheid wordt door den een tegen den ander uitgespuwd.

Dat begint onder de jonge gasten op straat, dat gaat vaak zoo toe in huis, hof of keuken, dat plant zich voort op fabriek en werkplaats. Zoolang alles goed gaat, vrede, en o, zoo lief. Maar als 't boze hart opvliegt, is 't op eenmaal vlak anders. Met verschil van graad en maat, 't is zoo. Er zijn er die zich zelf beheerschen. Maar verreweg de meesten weten ook dit niet vol te houden. En als 't dan loobreekt, dan is 't bitterheid al wat te beluisteren valt. Zoo echt de slang die in den mensch opleeft.

Dit nu maakt, dat even boze bitterheid, als 't op lezen en dood gaat, ook bij heel een volk kan uitbreken. Ook onder de volken is de boze klier steeds waar te nemen. En barst ook die boze klier eindelijk open, dan is er geen keeren meer aan, en dan loopt men van twee, drie kanten tegelijk het oorlogsveld op. Zelf is men bitter, en door het gif dat men uitspuwt, maakt men ook de weifachtigen bitter. En zoo woedt en gilt 't dan tegen elkander in. Hartstocht heeft 't leven overmeesterd. Niet maar gif, maar echt addergif, en nog wel heet addergif begint in aller bloed te koken. En zoo komen dan die tragische, die bloedige tafereelen, die in West en Oost den bodem drenken met zoveel kostbaar menschelijk bloed.

Er is dan ook maar één macht, die deze volksfurie temperen kan, en die één macht is Christus' Kerk.

Niet omdat het die Kerk is die zelve Vredesconferentie houdt. Die dat van haar vraagt, verlaagt haar hooge roeping.

Christus' Kerk is tot heel iets anders geroepen. Zij toch is het, die in het gewone leven dat boze bezinsel van het menschelijk hart komt verfoeten. Zij is het, die u in uw Heiland de gezegende kracht doet vinden, om wat uw ziel vertroebelen wil, ten onder te houden. En zij is 't, die al dat demonisch bittere in uw gezinsleven, in uw omgeving, in uw wijze van verkeer met menschen, en in uw persoonlijk besef, komt onderdrukken, en zoo 't kan, 't bannen helpt uit uw hart.

Een hoort u Heiland is 't daarom aangedaan, zoo ook belijders van den Christus onder elkander dat boze adderbergst uitdragen. Verfoetlijk is 't, als ook in een Christelijk gezin de demon gelegenheid krijgt om te razen en te doen razen. Wat men soms zelfs in de Christelijke Pers te lezen krijgt, wat zelfs op kerkeraadsvergaderingen een enkel maal over de lippen kwam, het is alles Christus in het aangezicht slaan, gelijk de knecht van den Hoogepriester dat deed in het Sanhedrin.

Niemand's hart is uitgezonderd, ook het uwe niet. Het bezinsel ligt op den bodem van ieders innerlijk wezen. Maar het mag niet doorwerken. Jezus moet ook in u zelfbedwang kweken. En mag 't zoo in u huis en bij uw bureu wezen, en ten leste in ons menschelijk hart den geest van heel uw volk verzachten en temmen, dan is het waarachtig Pacificisme aan het woord.

Dan zijt ge op den weg, die leidt naar duurzamen vrede.

Dr. A. K.

Amsterdam, 5 Maart 1915.

Naarmate de oorlogstoestand langer aanhoudt en dienstegevolge handel en nijverheid achteruit gaan en al zwaarder lasten ons volk worden opgelegd, zal bezuiniging steeds meer eisch worden.

Niet dat we daarom, ziende op andere landen, te klagen hebben. Het oorlogsevaar bleef nog door de genade Gods van ons afgewend. Van rechtstreeks gebrek aan levensmiddelen, zoals elders, is bij ons nog geen sprake. Geheel stil staat onze handel en nijverheid nog niet. Na de eerste paniek in Augustus van het vorig jaar, herstelde zich spoedig weer het credit. En hoe flauw de beurs ook zijn moge, de algemeene krach, dien men vreesde, wanneer de beurs weer geopend werd, bleef uit.

Maar hoe dankbaar we voor dit alles hebben te zijn, toch is de toekomst, zelfs indien we vrij blijven van den oorlog, verre van rooskleurig. De meest noodzakelijke levensmiddelen stijgen voortdurend in prijs, en wanneer de vexatoire maatregelen, waarmede de oorlogvoerende Mogendheden elkaar bedreigen, maar waaronder de neutrale Staten niet het minst te lijden hebben, doorgevoerd worden, zal dat nog veel erger worden. En daarbij komen de sterk verhoogde belastingen, die noodig zijn om de uitgaven van de mobilisatie te dekken, en die, wanneer de vrede niet vóór April geteekend wordt, waarop wel niemand meer hopen durft, nog belangrijker stijgen zullen en van menige beurs een geduchte aderslating zullen eischen. En daartegenover staat, dat tengevolge van den oorlogstoestand in het algemeen, wanneer men de landbouwende bevolking uitzondert, de inkomsten eer dalen dan stijgen, zoodat het mes aan beide kanten begint te snijden. Wie vroeger van zijn salaris of tractement ruim leven kon, zal nu moeten inkrimpen, al wat naar luxe zweemde, moeten afschaffen; en nog veel meer moeite zal het kosten, om de tering naar de nering te zetten, waar van weelde geen sprake was, en het inkomen juist toereikend was voor de noodige uitgaven van het gezin.

Bezuiniging zal dus eisch zijn voor ieder, en we vertrouwen, dat ons Christenvolk daarbij zelfs een goed voorbeeld aan onze andere staatsburgers zal geven. Moelijker is echter de vraag, waarop die bezuiniging zal moeten gevonden worden. Een wereldsch mensch heeft tal van vermaken en uitspansingen, die veel geld kosten en die zonder eenige schade achterwege kunnen gelaten worden. Maar een Christenvolk geeft voor dergelijke dingen gewoonlijk niet veel geld uit, en de uitgaven buiten zijn gezin geschieden meest voor allerlei Christelijke doeleinden, Kerk, Armen, Scholen, Stichtingen van barmhartigheid, Zending enz. Komt nu de nood aan den man, dan ligt de verzoeking voor de hand om juist op deze uitgaven te gaan inkrimpen. Zeker kan dit plicht wezen. In de eerste plaats heeft men te zorgen voor zijn eigen huisgenooten, leert ons de Schrift, en wie, om maar veel te kunnen geven aan allerlei Christelijke doeleinden, zijn vrouw en kinderen schade liet lijden, zoo zeker niet handelen naar Gods gebod. En evenzeer spreekt het wel vanzelf, dat wie vroeger, omdat hij een rijk inkomen had, mildelijk bijdroeg voor al deze Christelijke doeleinden, genoodzaakt kan worden, wanneer dit inkomen plotseling belangrijk daalde, om ook op deze bijdragen te korten of ze zelfs ten deele geheel in te houden. Van niemand mag geëischt worden, dat hij voor deze Christelijke doeleinden meer geeft, dan zijn inkomen hem veroorloven zou. Een vasten maatstaf hiervoor aan te geven

is natuurlijk onmogelijk; daarvoor verschillen de omstandigheden en behoeften te zeer. Wie een groot gezin heeft, of kinderen, wier opleiding veel geld kost, kan niet zooveel op zijn gezin bezuinigen als wie geen kinderen heeft of wiens kinderen zelf reeds geld verdienen. Hier heeft ieder in zijn eigen consciëntie voor God den Heere te onderzoeken, wat op de uitgaven aan zijn eigen gezin nog bezuinigd kan worden, voordat hij het snoelmes in deze giften en contributies voor Christelijke doeleinden zet.

Maar wel mag daarbij de ernstige raad worden gegeven om deze bezuiniging eerst in de laatste plaats toe te passen op wat men voor de Kerk en voor de Armen geeft. Wat deze dagen gemeend werd, dat in de Hervormde Kerk te Heerenveen het tractement van den predikant van f 1600 op f 1100 vermindert moest worden, omdat de inkomsten der Kerk zoo gedaald waren, is wel een schandte voor een Kerk, waartoe zoovele rijken behooren. Gelukkig kwam in onze Kerken zulk een tractementsverlaging van den predikant nog niet voor. Eer werd ons van meer dan ene zijde bericht, dat de collecten voor de Kerk en de Armen dusver nog geen vermindering ondergingen. En zo' behoort het te blijven. Onze predikantstractementen, al zijn ze sinds de ernstige opwekking van de Amsterdamsche Synode over 't algemeen gestegen, staan toch nog volstrekt niet op peil. Op menige plaats verdient een Hoofd der School nog meer dan de predikant. Vergeet daarbij niet, dat de predikanten evenzeer lijden onder den druk der tijden, doordat ze meer hebben uit te geven voor de levensmiddelen en straks ook meer belasting zullen te betalen hebben. Er zouden ze dus recht hebben, waar de uitgaven stijgen, op verhoging van hun salaris, want de Kerk heeft beloofd te zorgen, dat ze zonder zorg van het Evangelie zouden kunnen leven. Maar ook waar van zulk een verhoging van salaris met het oog op de vermeerdering der uitgaven moeilijk sprake kan wezen, omdat menige gemeente daartoe thans reeds niet bij machte bleek, daar zorge men toch, dat althans de predikantstractementen niet dalen. Al wat men voor andere Christelijke doeleinden uitgeeft aan contributies is vrijwillige offerande, maar wat men voor de Kerk geeft, is kwijting van schuldigen plicht. Het is de gemeente, die den Dienaar beroepen heeft en hem zijn salaris heeft toegezegd, en aan die verplichting mag ze zich niet onttrekken.

Moet er daarom bezuinigd worden en kan dit niet gevonden worden door vermindering der uitgaven voor het gezin, dan gelde die bezuiniging eerst in de allerlaatste plaats de Kerk des Heeren. Ook hier geldt, dat gehoorzaamheid aan het bevel des Heeren, dat de arbeider van het Evangelie leven moet, beter is dan offeranden. Toch hopen we, dat het tot dit dilemma niet zal behoeven te komen. Door de ouderdomspensioenwet zijn onze diakonissen voor een groot deel ontslag geworden; de subsidie aan de bijzondere scholen maakt, dat ook voor dit Christelijke doel veel minder dan vroeger behoefte gegeven te worden. En wanneer men in eigen leven werkelijk bezuinigen wil, blijkt telkens op verrassende wijze, hoe menige uitgave, die men vroeger noodig keurde, toch metterdaad luxe was.

Oorlogswinst.

Naar Dr. Huismans in het *Frische Kerkblad* mededeelde, kwamen bij hem twee giften in voor de Vrije Universiteit van onbekende gever, een van f 100 en een f 50, onder het motto *oorlogswinst*.

Gaarne vestigen we op dit goede voorbeeld de aandacht. Gelijk men weet, staat de Vrije Universiteit voor een jaarlijks tekort van f 17.000, dat in de komende jaren een nog klimmen dan dalen zal. Natuurlijk is deze toestand op den duur onhoudbaar. Het beschikbare kapitaal van de Vrije Universiteit is zoo gering, dat wanneer het tot dekking van het tekort aangesproken moest worden, het als sneeuw voor de zon wegsmeeten zou.

Wat men dan ook meende, dat de Vrije Universiteit door de Coevorden-Adrianstichting met haar reussachtig kapitaal voor goed uit den brand gered was, is niets dan een vergissing. Volgens de bepalingen van den stichter moeten de inkomsten van het kapitaal in de eerste plaats gebruikt worden tot uitbreiding van de *medische* faculteit en in deze dan ook de eenige, die dusver van deze inkomsten profiteert. Maar voor de overige faculteiten geeft dit fonds niets, en het behoort wel geen betoog, dat het tekort van f 17.000 niet in de medische faculteit schuilt, die zichzelf genoegzaam bedruipen kan, maar juist in de andere faculteiten.

In het vorige jaar was dan ook in heel het land een krachtige actie op touw gezet, om de inkomsten der Vrije Universiteit te vermeerderen. Overal werden vergaderingen belegd; de correspondenten gingen op werving van nieuwe leden en contribuanten uit; en de oogst van deze actie begon reeds te rijpen.

Toen kwam de wereldoorlog, die ook Nederland in zoo moeilijke omstandigheden bracht, en onder den indruk van deze catastrofe stond de actie voor de Vrije Universiteit plotseling geheel stil.

Onverklaarbaar is dit niet. Waar de lasten aan alle kanten stijgen, is men al dankbaar, wanneer de contributies niet dalen, maar blijven, en durft men nauwelijks op verhoging aandringen.

Toch is de oorlogstoestand niet voor ieder een terugschiet geweest. Eer het tegendeel. Men spreekt zelfs van fabelachtige sommen, die in het vorige jaar na de oorlogverklaring door sommige handelaren

verdiend zijn. En met name onze beeren hebben door de stijging van den prijs der levensmiddelen een zoet winstje gemaakt, die heusch niet zoo gering is.

We waardeeren het daarom, dat een tweetal broeders in Friesland van deze oorlogswinst zulk een ruime gift afzonderden voor de Vrije Universiteit.

Moge dit goede voorbeeld ook elders navolging vinden.

De Vrije Universiteit zal elke gave onder het motto *oorlogswinst* met groote dankbaarheid aanvaarden.

De Heer W. Hovy.

Met stillen weemoed in het hart stonden we weer bij een geopend graf, nu het God den Heere behaagde na een lang en smartelijk lijden onzen hooggeschatten broeder W. Hovy tot zich te nemen.

Een man van hooge wetenschap was de heer Hovy niet, evenmin als hem een leidersrol ten deel viel op politiek of kerkelijk terrein. En toch is hij een man geweest, wiens naam ieder kende, die de hoogachtung en liefde van ons Gereformeerde volk bezat en wiens heengaan met diepe smart is vernomen.

Nobel type van den handelaar heeft de heer Hovy niet alleen op uitnemende wijze voor zijn personeel gezorgd en den stoot gegeven tot oprichting van onze Christelijke patroonsvereniging Boaz, maar tevens had hij, zoodat dat meermalen een kenmerk is geweest van onze Amsterdamsche kooplieden, ook een warm hart voor de wetenschap; niet het minst aan zijn financiëlen steun was de oprichting der Vrije Universiteit te danken, en jaren lang was hij haar trouwe en volijverige President-Directeur.

Rijk door God den Heere met middelen gezegend, was hij nooit karig wanneer het gold ander nood te lenigen. Geen Kerk of School, die tevergeefs bij hem aanklopte. En hoe menig hart denkt met stillen dank terug aan wat de heer Hovy met groote vrijgevigheid ook voor hem heeft gedaan.

Maar bovenal blijft zijn beeld voor ons staan als warm, innig Christen. Met eenvoudig kinderlijk geloof had hij zijn Heiland lief en schaamde zich nooit voor zijn geloof uit te komen. En ook de wereld kon dat in hem dragen, omdat men wist, dat het zoo echt gemeend en zoo waar was. Want die liefde voor zijn Heiland openbaarde zich niet alleen in het woord, maar ook in de daad. Voor allen arbeid in den dienst van Gods Koninkrijk, voor de Christelijke School, voor de Christelijke barmhartigheid, voor de Zending en de Evangelisatie brandde zijn hart vol liefde, gaf hij zijn huis en zijn tijd, zijn sympathie en zijn geld. En daarbij, hoe beslist ook zijn geloofsvertuiging was, was hij nooit bekrompen of enghardtig, maar waardeerde hij in elken Christen arbeid het goede, en bood overal steun.

Daarom geldt ook van dezen doode: Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven. Ja zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid en hunne werken volgen met hen.

Trooste de Heere zijne weduwe en zijne kinderen, die zooveel in dezen vader verliezen.

De Theologische faculteit aan de Staatsuniversiteiten.

III.

Het hoofdargument van Prof. Bruining, waarop heel zijn breed historisch betoog uitloopt, dat in 1876 de Theologische faculteit is omgezet in een Faculteit van *godsdienstwetenschap* en in deze Faculteit voor de Dogmatiek als leervak geen plaats is, bleek ons niet afdoende tegenover hen, die juist herstelling van dit leervak wenschen. Het moge juist zijn, dat de liberale partij in 1876 beoogde de Theologie door de Godsdienstwetenschap te vervangen, maar, gelijk dit zoo vaak bij de wetgeving geschiedt, is deze toelag toch niet consequent doorgevoerd. Veel meer dan Prof. Bruining het wil toegeven, heeft men gerekend met het belang, dat deze Faculteit voor de opleiding van de a.s. predikanten der Hervormde Kerk had. Daarom behield men niet alleen den naam: Godgeleerdheid, maar ook een goed deel van de vakken, die bij de Godgeleerdheid behoorden. Zoo ontstond niet een zuiver in stijl opgetrokken gebouw van Godsdienstwetenschap, maar een mengelmoe van vakken, waaraan de innerlijke éénheid ontbreekt. Waarom de Dogmatiek niet evengoed als de Zedekunde en de Encyclopaedie van de Godgeleerdheid onder de leervakken dezer hybride Faculteit zou kunnen worden opgenomen, zonder aan de economie der wet te kort te doen, is dan ook niet wel in te zien.

Ernstiger bezwaar nog dan tegen de bovengenoemde conclusie, waartoe Prof. Bruining op grond van zijn historische exposé komt, hebben we echter tegen de beide grondstellingen, waarvan hij blijkbaar uitgaat, en die hij, als waren ze onbetwistbare axioma, zelfs niet eens noodig acht nader te bewijzen. De eerste dezer grondstellingen is, dat de Kerkelijke Theologie, gelijk hij haar noemt en waaronder hij dan in de eerste plaats de Dogmatiek verstaat, haar aanspraak op den naam van wetenschap zou verloren hebben en daarom wel aan een 'kerkelijke seminarie' maar niet aan een 'Hogeschool van Wetenschap' zou moeten onderworpen worden. En de tweede grondstelling is, dat de Staat, wil hij zijn *neutraal* karakter bewaren, niet anders doen kan dan de kerkelijke Theologie te vervangen door het nieuwe vak van 'godsdienstwetenschap', dat van geen bovennatuurlijke inspiratie of kerkelijk dogma

uitgaande, 'en zuiver wetenschappelijk' is en aan den eisch van een neutrale Staatsuniversiteit volkomen voldoet.

Wat nu de eerste dezer beide grondstellingen betreft, zullen we Prof. Bruining er maar niet hard over vallen, dat hij in ons 'Protestantsche Nederland van een 'kerkelijke Theologie' spreekt. Heel gelukkig is Prof. Bruining in zijn nomenclatuur nu eenmaal niet. Het is reeds al te dwaas, wanneer hij spreekt van de 'Nederlandsche Hervormde Kerk' in de 16e en 17e eeuw, alsof deze 'Nederlandsche Hervormde Kerk', die het Staatscreatuur is van Koning Willem I en eerst in 1816 ontstond, een praesent bestaan in de 16e, 17e en 18e eeuw zou hebben gehad. En laat men nu niet met de uitvlucht komen, dat de Kerk, die thans zich de 'Nederlandsche Hervormde Kerk' noemt, toch de wettige voortzetting zou wezen van de Gereformeerde Kerken in de 16e, 17e en 18e eeuw. Zelfs indien dit juist ware, wat we betwisten, dan nog zou het historisch toch geen pas geven, dezen lateren naam op haar vroegere bestaansperiode over te brengen. De Republiek der Vereenigde Staten van Nederland vindt haar wettige historische voortzetting in het tegenwoordig Koninkrijk der Nederlanden, maar welk historisch zou de dwaasheid begaan daarom de Republiek der Vereenigde Nederlanden voortdurend aan te duiden als het 'Koninkrijk der Nederlanden'. Denk het u in, dat Blok in zijn *Vaderlandsche Geschiedenis* eens schrijven ging over Prins Maurits, 'Stadhouder in het Koninkrijk der Nederlanden', of, want het Nederlandsche volk bleef onder alle wisseling van Staatsvorm dezelfde, over de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten in het 'Koninkrijk der Nederlanden'. Om te gieren van het lachen, zegt ge, en ge hebt volkomen gelijk. Maar is het dan niet even belachelijk als Prof. Dr. L. Knappert een *Geschiedenis* schrijft van de 'Nederlandsche Hervormde Kerk' gedurende de 16e en 17e eeuw' en zoo ook Prof. Bruining spreekt van het 'Hervormde Kerkgenootschap', dat tijdens de Republiek feitelijk Staatskerk was geworden (blz. 6, 7). Ware dit nu alleen 'a slip of the pen', we zouden er geen captie op maken. Maar nu deze nomenclatuur al meer mode begint te worden onder de moderne hoogleraren, mag er toch wel eens op gewezen worden, welk een zonderling anachronisme deze benaming is.

En hetzelfde bezwaar geldt tegen den term 'kerkelijke theologie', dien Prof. Bruining voortdurend gebruikt om daarmede de Theologie in den gewonen zin des woords aan te duiden. Het woord kerkelijke kunst, kerkelijke school, kerkelijke theologie hoort thuis bij de *Roomsche Kerk*, heeft voor elke Protestantisch oor een onaangename bijklank en dient om op zulk een zaak voor ons gevoel min of meer een brandmerk te zetten. Kerkelijke Theologie is, gelijk Prof. Bruining zelf het uitnemend goed uiteenzet, zulk een Theologie, die uitgaat van de gedachte, dat de Kerk als onfeilbaar orgaan van den Heiligen Geest de waarheid verklaart en uiteenzet, en nu door haar theologen, die door de Kerk worden aangesteld en onder de voortdurende controle der Kerk moeten staan, deze leer der Kerk systematisch zoekt te ontwikkelen en uiteen te zetten.

Van zulk een 'Kerkelijke Theologie' nu kan in een Protestantische Kerk geen sprake wezen, want het Protestantisme kent aan de Kerk geen onfeilbaar leergezag toe; de Geloofsbelijdenis onzer Gereformeerde Kerken weersprekt dit Roomsche gevoelen in Art. VII uitdrukkelijk en verklaart, dat boven de besluiten van alle concilien het Woord van God staat. De Theologie is daarom in Protestantische landen nooit kerkelijk gebonden geweest en Luther heeft als hoogleraar aan de Universiteit te Wittenberg zelfs een zeer scherpe critiek geöfend op de leer der Kerk, waartoe hij behoorde. Ook dit erkent Prof. Bruining, want hij zegt zelf, dat door de Hervorming de Theologie ophield een functie der Kerk te zijn. (blz. 6). Maar dan is ook de term 'kerkelijke theologie' voor deze Protestantische Theologie onjuist en *misleidend*. Want of hij er al op volgen laat, dat na de Hervorming tussen beide, Kerk en Theologie, toch een zeer nauw verband bleef bestaan, zegt natuurlijk niets. Omdat er in de dagen onder Republiek een zeer nauw verband bestond tussen de Gereformeerde Kerk en den Staat, zal toch niemand er aan denken de Republiek een 'kerkelijken staat' te noemen. Het adjectief 'kerkelijk' beteekent nu eenmaal: wat van de kerk uitgaat, wat door de kerk bestuurd wordt, maar niet wat met de kerk in zeker verband staat. Anders zou men met evenveel recht de Theologische faculteit aan onze Rijks-Universiteiten een kerkelijke faculteit kunnen noemen, want Prof. Bruining geeft zelf aan het slot van zijn rede toe, dat de leuze: de wetenschap om de wetenschap alleen, niet meer voor onze Hogescholen geldt en iedereen thans erkent, dat de Universiteit behalve school der wetenschap ook opleidingschool voor bepaalde ambten is. Indien er dan ook geen Kerk bestond, die voor de opleiding van haar predikanten van deze Theologische faculteit gebruik maakte, zou de Regeering er wel geen oogenblik over denken deze Theologische faculteit nog in stand te houden. Een Theologische faculteit, die daarvoor niet dienst deed, zou praktisch onbestaanbaar zijn en niet één student krijgen. Zelfs is er wel geen twijfel over, dat de bestaande Theologische faculteit feitelijk bestemd is om te zorgen voor de opleiding van predikanten der *Hervormde Kerk*, en Prof. Bruining zal zich nog wel herinneren, welk een storm van verontwaardiging er in de Hervormde Kerk opstak, toen een lid der Gereformeerde Kerk tot hoogleraar in deze Theologische faculteit te Utrecht benoemd werd. Indien het dus

juist zou te versta wordt te paald vo niet allee Republiec logie, oo de Staa niets bat op beroe ger toch de Kerk kent, we republiec onzer Ur Kerken i de gevall genoegz heid ma die nu is zuiver

Niet ook het ning teg Theologie logie uitheid' (bl ze nog stellingen op boven den mens De kerkel Bruining, de openb in Zijn de kenni zelf scho en in sys nu is nie dat ze Christus aangaand

Van de klaart P midden a schap he voor hu School d Universit als de kring en gelden', deze mee het slot meaning logische deze over opzicht, hij zelf ge ook afge een zeken geleerden schappelij ver algen geen gre dit vak deren. F alleen de schappen, schouwd al wat Zelfs is een open de philoso schap aan Prof. Brui Staat op de Univer

Prof. B die de n begaan, spraak v houden e voor die te bulgen der oudst stammoed zijn voort historie a een ander de diepste zich aan doet er ni schap' h derne gel de Konit thans ha splinternie dienstwee bannen n

Was de verval van was er g die haar smadelijk Prof. Brui beweren. hij het ne vond ook aan wie den naam twisten. C te spreken den naam wiens ma Dogmatiek gevonden onze Staat wordt get Staat, om de Theolo niet mee wordt, h sluiten? D omdat de het kader omdat ze ze volgen siteit niet

Nu betw der mode oordeelen, hun gehee waarin v plaats is. l wanneer in een t de onderf alleen wa